

Floristický minikurz na Plumlovsku

Marie Popelářová

Ve dnech 5. až 7. května 2012 proběhl **floristický minikurz v okolí Plumlova**, kterého se účastnilo 46 botaniků. Rozdělení do tří skupin jsme postupně navštívili více než 15 lokalit na Plumlovsku a Konicku v okrese Prostějov. Mohli jsme nahlédnout také do Vojenského újezdu Březina, za což patří dík Ing. Haně Trávníčkové, ekoložce vojenského prostoru. Zážitkem zde bylo, mimo jiné, spatření keříků kriticky ohroženého lýkovce vonného (*Daphne cneorum*) v jedné z nejpočetnějších populací v republice. O výbornou organizaci celého botanického setkání se postaralo ČSOP Hořepník, zejména Jarek Podhorný, Hana Kleinová a Pepa Komárek, kteří nám také byli průvodci na jednotlivých lokalitách.

Floristický minikurz se soustředil především na poznání jednotlivých lokalit s původnější teplomilnou květenou. Vzhledem k tomu, že území je botanicky velmi dobře prozkoumané, na soupis druhů a determinaci problematických taxonů byl kladen menší důraz. Uvedený seznam taxonů je proto pouze orientační, nejedná se o inventarizaci navštívených lokalit.

Obr. 1: Účastníci tzv. „červené“ exkurzní skupiny při nálezů nové lokality ostřice přítupé (*Carex obtusata*) [foto P. Kocián].

Přírodní poměry

Charakter vegetace a flóry určuje samotná poloha Plumlovska – území je otevřeno k teplé nížině Hané, výše položená Dražanská vrchovina navíc způsobuje výrazný srážkový stín. Celá oblast je proto poměrně teplá a suchá. Plumlovsko spadá do fytogeografické oblasti (71c) Dražanské podhůří (Českomoravské mezofytikum) a fytogeografické oblasti (21a) Hanácká pahorkatina (panonské termofytikum). Prolínají se zde prvky mezofytika z vyšších poloh Dražanské vrchoviny a panonika z prostoru jižnější Moravy.

Druhová bohatost území je podmíněna také kombinací především prvohorních přeměněných kyselých hornin a vátých sprašových hlín s obsahem vápnitých sloučenin. Díky tomu nacházíme v území jak druhy snášející oligotrofní kyselé půdy – trávnička obecná (*Armeria vulgaris*), hvozdík kartouzek (*Dianthus carthusianorum* s. str.), bojíněk tuhý (*Phleum phleoides*), mochna písečná (*Potentilla arenaria*), tak i druhy preferující bazické podloží – hlaváček letní (*Adonis aestivalis*), sasanka lesní (*Anemone sylvestris*), hrachor širolistý (*Lathyrus latifolius*), čistec roční (*Stachys annua*), lněnka Dollinerova (*Thesium dollineri*), rozrazil rakouský (*Veronica austriaca*). Oblast Brodku u Prostějova je význačná výskytem vápnitých písků třetihorních mořských usazenin.

Obr. 2: Lněnka Dollinerova (*Thesium dollineri*) [foto J. Moravec].

Vegetace

Vzhledem k dlouhému historickému osídlení Prostějovska je zdejší krajina značně pozměněná. Přírodě blízká vegetace se zachovala především na svazích s mělkými kamenitými půdami, na skalních vyvýšeninách a stráních, které nebylo možné řádně obhospodařovat (tzv. kazy v polích). Tato místa, historicky většinou užívána jako pastviny, zůstala v intenzivně obhospodařované krajině zachována jako fragmenty původnější teplomilné květeny. Ostrůvky acidofilní suchomilné vegetace jsou nejčastěji zastoupeny vegetací svazu *Koelerio-Phleion phleoidis* a asociací *Potentillo heptaphyllae-Festucetum rupicolae*. Na bazickém podloží je vyvinutá vegetace úzkolistých suchých trávníků svazu *Festucion valesiacae*, asociace *Festuco rupicolae-Caricetum humilis* (Chytrý 2007).

Neopomenutelné je v území působení ČSOP Hořepník, jehož členové udržují sečením a vyřezáváním náletu takřka 50 hektarů botanicky cenných ploch na Prostějovsku (www1).

Stručný popis vybraných navštívených lokalit:

Mokřad v Bělé

Jedná se o úzkou nivu potoka Bělá (přítok potoka Nectava) v blízkosti obce Konice. Geologické podloží tvoří opuka nebo devonský vápenec, což se projevuje přítomností řady druhů minerotrofních mokřadů, jako jsou ostřice Davallova (*Carex davalliana*), suchopýr širolistý (*Eriophorum latifolius*), ostřice rusá (*Carex flava*), ostřice stinná (*Carex umbrosa*). Na lokalitě je vyvinuté společenstvo slatinného lučního mokřadu svazu *Caricion davallianae* a eutrofnější mokřadní společenstvo svazu *Calthion*. Bohatá je populace trsnaté ostřice odchylné (*Carex appropinquata*) a ostřice latnaté (*Carex paniculata*). Tyto ostřice tvoří na lokalitě i mezidruhového křížence (*Carex ×solstitialis*). Zajímavý je na mokřadu výskyt teplomilné škardy ukousnuté (*Crepis praemorsa*) spolu s druhy podhorských poloh Drahan-ské vrchoviny – rdesnem hadím kořenem (*Bistorta major*) a žlutúchou orlíčkolistou (*Thalictrum aquilegiifolium*).

Na výslunné stráni nad mokřadem roste vzácně ostřice ptačí nožka (*Carex orni-thopoda*).

PP Čubernice

Přírodní památku nedaleko Plumlova představuje strmý skalnatý svah a trav-naté návrší. Odhalené skalní podloží tvořené kyselými kulmskými břidlicemi je v regionu jedinečné. Na extrémně ukloněných svazích je vyvinuta vegetace jarních efemér asociace *Festuco-Veronicetum dillenii* a vegetace skalních výchozů s lišej-níky asociace *Polytricho piliferi-Scleranthetum perennis*. Z teplomilných efemer-ních druhů jsme spatřili například plevel okoličnatý (*Holosteum umbellatum*) a rozrazil Dilleniův (*Veronica dillenii*). Na mělkých kamenitých půdách je hojnější ostřice nízká (*Carex humilis*), pomněnka drobnokvětá (*Myosotis stricta*), mochna písčná (*Potentilla arenaria*), rozrazil klasnatý (*Pseudolysimachion spicatum*), koniklec velkokvětý (*Pulsatilla grandis*), chmerek vytrvalý (*Scleranthus perennis*), sesel sivý (*Seseli osseum*), silenka ušnice (*Silene otites*), mateřídouška panonská (*Thymus pannonicus*), rozrazil rozprostřený (*Veronica prostrata*), ožanka kala-mandra (*Teucrium chamaedrys*), a jiné. Na hlubších půdách, na ploše s mírnějším sklonem, jsou vyvinuta společenstva acidofilních suchých trávníků teplých oblastí asociace *Potentillo heptaphyllae-Festucetum rupicolae*.

Lom, skalky a trávníky oblasti Brodku u Prostějova

Navštívili jsme skalní plošinu nad lomem u obce Drysice a další fragmenty zachovalých trávníků s vystupujícím skalním podložím. Vápencové podloží a jižní či východní expozice mají znatelný vliv na pestrost teplomilných druhů, které zde zastupuje například pelyněk ladní (*Artemisia campestris*), hrachor širolistý (*Lathyrus latifolius*), sápa hlíznatá (*Phlomis tuberosa*), růže galská (*Rosa gallica*), šalvěj luční a hajní (*Salvia pratensis*, *Salvia nemorosa*), mateřídouška panonská (*Thymus pannonicus*).

Jiným biotopem byla původně úvozová cesta u Ondratic, která ve středověku spojovala města Brno a Krakov a dnes hostí populaci vzácné třešně křovité (*Prunus fruticosa*). Plody keře připomínají višně. Nízký přízemní keř se na Prostějovsku vyskytuje na dvou lokalitách a tvoří zde severní hranici areálu druhu. Původní úvozová cesta je dnes travnatá a obklopena intenzivně obhospodařovanými poli. Na jejích okrajích rostou teplomilné plevely jako hlaváček letní (*Adonis aestivalis*) a pýr prostřední (*Elytrigia intermedia*).

Obr. 3: Tužanka tvrdá (*Sclerochloa dura*) [foto P. Kocián].

PP Na hůrkách

Suchá louka východně od obce Zdětín, s nízkými kostřavovými trávníky, hostí bohatou populaci koniklece velkokvětého (*Pulsatilla grandis*), dvouleté divizny brunátné (*Verbascum phoeniceum*), zárazy Kochovy (*Orobancha kochii*) a jiných. Lokalita je místem výskytu bělokvěté růže polní (*Rosa agrestis*). Okraje polí jsou bohaté na vzácnější plevely. Spatřit se nám podařilo na polní cestě rostoucí tužanku tvrdou (*Sclerochloa dura*), která zde má ojedinělý výskyt v rámci střední Moravy.

PCHP Malá horka u Vícova

Území vyčnívá jako nízký pahorek nad okolní zemědělskou krajinou. Přechně chráněná plocha je význačná výskytem populace ostřice přítupé (*Carex obtusata*), glaciálního reliktu, objeveného zde teprve nedávno, v roce 2004. Na lokalitě jsou zaznamenána společenstva suchých trávníků asociace *Potentillo heptaphyllae-Festucetum rupicolae* a *Carlino acaulis-Brometum erecti*.

EVL Ohrozim – Horka

Skalní výchoz nad obcí Ohrozim byl v nedávné minulosti vytvarován těžbou kamene do podoby kráteru, na jehož dně se soustředí voda. Ve vzniklé tůni roste bohatá populace vachty trojlísté (*Menyanthes trifoliata*), tůň je chráněná jako evropsky významná lokalita pro výskyt čolka velkého. Na mělké kamenité půdě na skalním výchozu roste vzácný rýt barvířský (*Reseda luteola*). Vysýchavá kamenitá půda a obsah železa a manganu v podloží způsobují u rostlin nanismy.

Přírodní park Velký Kosíř (PP Vápenice, Státní lom a Růžičkův lom) a PR Malý Kosíř:

PP Vápenice

Jedná se o nejrozsáhlejší chráněné území na devonských vápencích v oblasti Kosíře. Území se nachází nedaleko obce Slatinky a je součástí Evropsky významné lokality Kosíř-lomy. Členitý reliéf území vznikl díky drobným selským lůmkům na vápenec. Plocha byla využívána také jako pastvina, v severní části se nachází i zbytky starých sadů. Dominující vegetací jsou společenstva teplomilných trávníků svazu *Bromion* a křoviny. V bylinném patře je hojnější válečka prápořitá (*Brachypodium pinnatum*), sveřep vzpřímený (*Bromus erectus*) a kostrava žlábkovitá (*Festuca rupicola*). V regionu výjimečný je výskyt sasanky lesní (*Anemone sylvestris*), bílojetele bylinného (*Dorycnium herbaceum*), lněnký Dollinerovi (*Thesium dollineri*), rozrazilu rakouského (*Veronica austriaca*) a dalších. V době naší exkurze rozkvétaly vstavače vojenské (*Orchis militaris*), pro které je prostor Velkého Kosíře jedinou oblastí výskytu na Prostějovsku. Na lokalitě je jedna z nejbohatších populací koniklece velkokvětého (*Pulsatilla grandis*) na střední Moravě.

Obr. 4: Vstavač vojenský (*Orchis militaris*) [foto P. Kocián].

PP Za Hrnčířkou

Svažitá travnatá stráň západní expozice se nachází u obce Ohrozim. V území jsou nejvíce zastoupena společenstva acidofilních suchých trávníků asociace *Potentillo heptahyllae-Festucetum rupicolae*. Vápnomilné druhy se nacházejí na hlubších sprašových hlínách zejména ve střední části PP. Ojedinělým druhem je trávníčka obecná (*Armeria vulgaris*) a zejména nedávno objevená ostřice přitupá (*Carex obtusata*) – viz také článek *Jarní aspekt suchomilných trávníků na Plumlovsku* uveřejněný v tomto čísle.

Seznam nalezených taxonů

(sestavila M. Popelářová, doplnil J. Podhorný)

Seznam lokalit:

- 1 – Mokřad v Bělé
- 2 – PP Za Hrnčířkou
- 3 – EVL Ohrozim - Horka
- 4 – PP Na Hůrkách
- 5 – PCHP Malá horka u Vícova
- 6 – PP Čubernice
- 7 – PP Vápenice a NPP Růžičkův lom a NPP Státní lom
- 8 – PR Malý Kosíř a PP Velký Kosíř
- 9 – Lom, skalky a trávníky oblasti Brodku u Prostějova

Taxon / Lokalita	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Adonis aestivalis</i>				+					+
<i>Achillea pannonica</i>							+		
<i>Ajuga genevensis</i>								+	
<i>Allium oleraceum</i>							+		
<i>Allium scorodoprasum</i>							+		
<i>Anemone sylvestris</i>								+	
<i>Armeria vulgaris</i> subsp. <i>vulgaris</i>		+							
<i>Arthemisia campestris</i>									+
<i>Asperula tinctoria</i>		+			+				
<i>Astragalus glycyphyllos</i>							+		
<i>Bistorta major</i>	+								
<i>Bupleurum falcatum</i>							+		
<i>Calluna vulgaris</i>						+		+	
<i>Campanula glomerata</i>						+			
<i>Carex acuta</i>	+								
<i>Carex appropinquata</i>	+								
<i>Carex caryophyllea</i>	+	+			+	+	+		
<i>Carex cespitosa</i>	+								
<i>Carex davalliana</i>	+								
<i>Carex flacca</i>							+		
<i>Carex flava</i>	+								
<i>Carex humilis</i>		+		+	+	+	+	+	+
<i>Carex michelii</i>							+		+
<i>Carex nigra</i>	+								
<i>Carex obtusata</i>		+			+				

Taxon / Lokalita	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Carex ornithopoda</i>	+								
<i>Carex panicea</i>	+								
<i>Carex paniculata</i>	+								
<i>Carex praecox</i>									+
<i>Carex tomentosa</i>							+		
<i>Carex umbrosa</i>	+								
<i>Carlina vulgaris</i>				+			+		
<i>Centaurea stoebe</i>								+	
<i>Chamaecytisus ratisbonensis</i>				+		+		+	
<i>Chamaecytisus supinus</i>				+					
<i>Clematis recta</i>								+	
<i>Colymbada scabiosa</i>							+		
<i>Cotoneaster integerrimus</i>					+	+			
<i>Crepis mollis</i> subsp. <i>hieracioides</i>	+								
<i>Crepis paludosa</i>	+								
<i>Crepis praemorsa</i>	+								
<i>Dactylorhiza majalis</i>	+								
<i>Dianthus carthusianorum</i> subsp. <i>carthusianorum</i>				+	+	+			
<i>Elytrigia intermedia</i>									+
<i>Eriophorum latifolium</i>	+								
<i>Erophila verna</i>								+	
<i>Eryngium campestre</i>				+			+		
<i>Euphorbia cyparissias</i>				+		+			
<i>Euphorbia esula</i>				+					
<i>Festuca rupicola</i>		+			+	+			
<i>Festuca valesiaca</i>							+		
<i>Fragaria viridis</i>				+					
<i>Galium verum</i>	+								
<i>Genista germanica</i>								+	
<i>Holosteum umbellatum</i>						+		+	
<i>Hypochaeris maculata</i>					+				
<i>Inula salicina</i>					+		+		
<i>Koeleria macrantha</i>						+	+		
<i>Lamium amplexicaule</i>				+				+	+
<i>Lathyrus latifolius</i>									+
<i>Lithospermum arvense</i>									+
<i>Lychnis viscaria</i>		+				+		+	

Taxon / Lokalita	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Menyanthes trifoliata</i>			+						
<i>Muscari comosum</i>		+		+	+				
<i>Myosotis stricta</i>						+		+	
<i>Nonea pulla</i>							+		
<i>Orchis militaris</i>							+		
<i>Orchis morio</i>		+						+	+
<i>Ornithogalum kochii</i>				+				+	
<i>Orobanche kochii</i>				+					
<i>Peucedanum alsaticum</i>							+		
<i>Peucedanum cervaria</i>					+				
<i>Phlomis tuberosa</i>									+
<i>Polygala comosa</i>							+		
<i>Polygonatum odoratum</i>							+	+	
<i>Potentilla alba</i>					+			+	
<i>Potentilla arenaria</i>						+		+	
<i>Potentilla argentea</i>				+					
<i>Potentilla heptaphylla</i>				+					
<i>Potentilla micrantha</i>									+
<i>Potentilla recta</i>				+					
<i>Potentilla sterilis</i>								+	
<i>Primula veris</i>		+					+		
<i>Prunus fruticosa</i>									+
<i>Pseudolysimachion spicatum</i>		+	+	+	+	+		+	+
<i>Pulsatilla grandis</i>		+		+	+	+	+	+	+
<i>Ranunculus auricomus</i> agg.				+					
<i>Ranunculus sceleratus</i>	+								
<i>Reseda luteola</i>			+						
<i>Rosa elliptica</i>							+		
<i>Rosa gallica</i>		+			+				+
<i>Salvia pratensis</i>		+					+		+
<i>Saxifraga granulata</i>				+	+	+		+	
<i>Sclerochloa dura</i>				+					
<i>Silene nutans</i>									+
<i>Silene otites</i>		+	+	+	+	+			
<i>Stachys annua</i>							+		+
<i>Stachys recta</i>							+		+
<i>Teucrium chamaedrys</i>		+				+	+		+

Taxon / Lokalita	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Thalictrum aquilegiifolium</i>	+								
<i>Thesium dolinerii</i>							+		
<i>Thesium linophyllum</i>		+	+	+	+	+		+	+
<i>Thymus glabrescens</i>								+	
<i>Thymus pannonicus</i>			+	+		+			+
<i>Trifolium montanum</i>					+		+		
<i>Trifolium alpestre</i>					+			+	
<i>Trollius altissimus</i>	+								
<i>Valeriana dioica</i>	+								
<i>Verbascum lychnitis</i>						+			
<i>Verbascum phoeniceum</i>		+	+	+		+			
<i>Veronica prostrata</i>		+		+	+	+	+	+	+
<i>Veronica teucrium</i>							+		
<i>Veronica vindobonensis</i>				+			+	+	
<i>Vincetoxicum hirundinaria</i>							+	+	
<i>Viola palustris</i>	+								
<i>Veronica dillenii</i>						+			

Použité zdroje:

Anonymus (2009): Přírodní park Velký Kosíř. – Český svaz ochránců přírody, Regionální sdružení Iris, Prostějov, 2. vydání, 53 pp.

Chytrý M. (ed.) a kol. (2007): Vegetace České republiky. 1, Travná a keříčková vegetace. – Academia, Praha, 582 pp.

Komárek J., Podhorný J. & Kleinová H. (2007): Prostějovské suchobrdky aneb ostrůvky teplomilné a suchomilné květeny okolí Prostějova. – Český svaz ochránců přírody, Základní organizace Hořepník, Prostějov, 56 pp.

Mackovčín P. & Sedláček M. [eds] (2003): Chráněná území ČR, svazek VI. – Olomoucko, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 456 pp.

Podhorný J. & Komárek J. (2006): Ohrožené rostliny střední Moravy. – Český svaz ochránců přírody, Základní organizace Hořepník, Prostějov, 64 pp.

Podhorný J. & Komárek J. (2007): Mokřady Dražanské vrchoviny. – Český svaz ochránců přírody, Regionální sdružení Iris, Prostějov, 80 pp.

www1 – <http://www.csophorepnik.estranky.cz>